

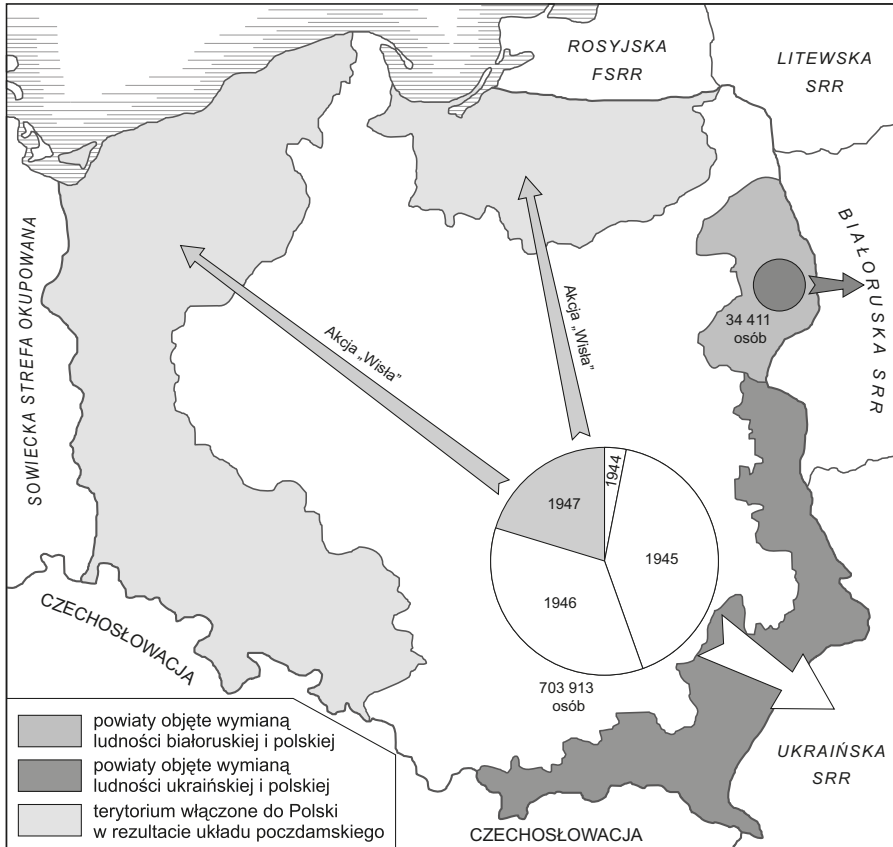
Wprowadzanie systemu totalitarnego odbywało się stopniowo. Rozpoczęto od zmiany stosunków społecznych za pomocą szerokiej reformy rolnej bez odszkodowania dla byłych właścicieli – ziemiaństwa. Głównym celem było zdobycie poparcia politycznego chłopów i pogłębienie degradacji ziemiaństwa spowodowanej już wojną i stratami osobowymi poprzez, deklarowaną już wcześniej, likwidację wielkiej własności ziemskiej jako podstawy rewolucji agrarnej (Leder 2014, s. 98). Chodziło głównie o likwidację ziemiaństwa jako klasy lub warstwy społecznej mogącej zagrozić władzy komunistów. W następnym kroku przeprowadzono radykalną nacjonalizację przemysłu, uspołecznienie handlu i nawet drobnej wytwórczości, wielu usług i rzemiosła w celu ograniczenia znaczenia politycznego i społecznego ocalałego po wojnie drobnomieszczaństwa i burżuazji. Te kategorie społeczne w nowych warunkach przyjęły zazwyczaj strategię przeżycia, przechodząc do kadr urzędniczych i innych zawodów „umysłowych”. Zjawiska te – przyjmowania przez intelektualistów narzuconego siłą przez Sowieców systemu ideologicznego – opisuje wspaniale Czesław Miłosz w swojej książce pt. *Zniewolony umysł*.

3.2.4. Ujednoczenie narodowościowe

Koniec II wojny światowej oraz procesy polityczne i społeczne zachodzące w latach bezpośrednio powojennych (1945–1950) doprowadziły do znacznego ujednoczenia narodowościowego. W porównaniu z sytuacją przedwojenną, gdy ponad 35% (w 1939 r.) ludności należało do różnych mniejszości narodowych, Polska stała się jednym z najbardziej jednolitych krajów Europy pod względem etnicznym. Sytuacja taka ukształtowała się w rezultacie strat wojennych, holokaustu oraz postanowień konferencji jałtańskiej i poczdamskiej narzucających przesunięcie polskiego terytorium na zachód wraz z wymuszonym przesiedleniem znacznej liczby ludności polskiej i niemieckiej według kryteriów narodowościowych i etnicznych. Przesunięciu terytorialnemu Polski na zachód, po II wojnie światowej, towarzyszyło przesiedlenie znacznej części ludności niemieckiej do Niemiec oraz przesiedlenie ludności polskiej z terenów, które zostały włączone do Związku Radzieckiego, do Polski w nowych powojennych granicach. Jednocześnie towarzyszyło temu przesiedlenie, jakkolwiek w mniejszej skali niż ludności polskiej i niemieckiej, Ukraińców i Białorusinów do Związku Radzieckiego.

Istotnym elementem ujednoczenia narodowościowego ludności powojennej Polski była polityka władz komunistycznych. Polityka ta, od samego początku zdeterminowana założeniami ideologicznymi, prowadziła do eliminacji etniczności ze sfery publicznej i sprowadzała ją do zjawiska o charakterze regionalno-folklorystycznym (Bojar 2000). W ramach umowy ze Związkiem Radzieckim w latach 1944–1946 repatriowano (wymuszono przesiedlenie) ze wschodnich obszarów

(współczesnej) Polski ponad 518 tys. osób: około 480–483 tys. Ukraińców (w tym 30–35 tys. Łemków), 70 tys. Białorusinów, około 1 tys. Litwinów (ryc. 3.17).

Ryc. 3.17. Wysiedlanie ludności ukraińskiej i białoruskiej ze wschodnich powiatów pogranicznych do ZSRR

Źródło: Eberhardt 2010, s. 182.

Polityka komunistów była zróżnicowana narodowościowo. Dominacja Ukraińców wśród mniejszości wysiedlanej ze wschodnich obszarów Polski do ZSRR wynikała z historii walk polsko-ukraińskich w latach 1918–1920, walk na Wołyniu, które w czasie II wojny światowej przybrały charakter ludobójstwa ludności polskiej oraz walk z Ukraińską Powstańczą Armią w Bieszczadach do 1947 roku. Celem umowy ze ZSRR o repatriacji było przesiedlenie z Polski ludności ukraińskiej na terytorium Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (Barwiński 2008).